

Miejsce i przestrzeń w edukacji na przykładzie działań w Szkole Podstawowej nr 82 we Wrocławiu

Place and space in education on the example of the activities taken by Primary School no. 82 in Wrocław

The article shows the meaning of place and space in the education process of children and youths. These issues can be perceived in many different ways, including, among others, as living and learning space of a youth. The text describes the process of core curriculum implementation and introducing culture through widely understood classes outside school buildings. What a child experiences and learns in an unconventional way has a huge influence on him or her and enables them easier acquisition of curriculum content. At the same time it helps to shape a child's cultural identity as well as develop interests and abilities. It also gives a teacher the possibility of a closer contact with a student and enables to discover their individual predispositions.

Keywords: place, space, education, core curriculum, primary school, cultural education

Zainteresowanie miejscem i przestrzenią przypada na początek XX w. Badaczy interesowały wówczas głównie zagadnienia związane z wytwarzaniem i użytkowaniem przestrzeni, jej rozumieniem, zawłaszczaniem¹. Pojawiły się różne sposoby interpretacji przestrzeni i miejsca. Z badań Marty Kubiszyn wynika, że przestrzeń i miejsce okazują się bezpośrednio powiązane i dają wytyczne do zrozumienia dzisiejszego świata. Są „[...] pierwotnym tekstem, poprzez który dokonują się procesy edukacyj-

1 M. Kubiszyn., *Miejsce, pamięć, obecność- edukacja środowiskowa*, „Scriptores” 2005, nr 29 , z. 22, s. 159.

ne, przekazywana jest pamięć, tradycja oraz wartości kulturowe”². Do opisywania różnych procesów społecznych i kulturowych często używa się słów kluczy, którymi w tym przypadku są pojęcia – miejsce i przestrzeń³. Badacze specjalizujący się w psychologii środowiska, koncentrują się na doświadczaniu miejsca w kontekście kształtowania struktur tożsamościowych. Ich zdaniem, w rozwijaniu osobowości sprzyja świadomość osadzenia w miejscu⁴.

Zagadnienie miejsca wiąże się ściśle z tożsamością człowieka. *Region* to słowo bliskie pojęciu miejsca.

Region ma więc znaczenie fizyczne – terytorialne, administracyjne i symboliczne – buduje więzi społeczne i wzory interakcji. Odpowiednio do tego regionalizm wiąże się z „ojcowizną”, „krajowością”, „małą ojczyzną” – pojęciami, w których wyraża się obszar zawsze mniejszy niż „ojczyzna narodowa” czy „państwo”, lecz równie silnie nacechowany emocjonalnie⁵.

Miejsce i przestrzeń stają się dla nas bardzo ważne dlatego, że bycie w świecie jest umiejscowione. Nasza szkoła znajduje się we Wrocławiu, a to miasto daje możliwość realizacji wielu działań edukacyjnych. Stolica Dolnego Śląska zachęca do aktywności i otwiera na różne wyzwania. Każda pedagogika realizuje się w pewnych miejscach. Kiedy przyjrzymy się działaniom pedagogiczno-społecznym, zauważamy, że miasto generuje liczne projekty edukacyjne.

Od 2014 r. funkcjonuje we Wrocławiu projekt „Szkoła w Mieście”. Różne instytucje kultury udostępniają swoją przestrzeń uczniom wrocławskich szkół i przedszkoli. Nasza szkoła od początku działania projektu systematycznie uczestniczy w różnorodnych zajęciach, m.in. artystycznych, historycznych, sportowych. Bezpośrednie zajęcia w przestrzeni miejskiej, np. w muzeach, pozwalają na zwiększenie aktywności dzieci, ich mobilizację i żywy kontakt z historią, sztuką czy literaturą, filmem i teatrem. Szeroko pojęte lekcje warsztatowe dają możliwość bezpośredniego doświadczania i eksperymentowania, jak również dochodzenia do samodzielnych wniosków. W ten sposób zdobywana wiedza jest łatwiej przyswajana oraz utrwalana. Praktyczne działania uruchamiają wiele zmysłów, dzięki czemu stają się atrakcyjną formą edukacji. Otwarcie przestrzeni miejskiej dla uczniów umożliwia realizację podstawy programowej w niestandardowy sposób. Przykładowo: podczas spacerów po Ostro-

2 *Ibidem*, s. 162.

3 *Ibidem*, s. 160.

4 *Pedagogika miejsca*, red. M. Mendel, Wrocław 2006, s. 25.

5 I. Copik, *Pedagogika miejsca- kultura lokalna a kształtowanie tożsamości współczesnego człowieka*, [w:] „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 2013, t. 22, s. 184.

wie Tumskim możemy poznać architekturę i sztukę romańską oraz gotycką, poszerzyć wiedzę z zakresu literatury i filmu, ponieważ wiele ekranizacji umiejscowiono w tym miejscu, począwszy od scen kultowego serialu „Stawka większa niż życie”, po współczesne kadry z filmowej biografii Eugeniusza Bodo. Uzupełnieniem spaceru mogą być „Lekcje w kinie”, w czasie których ich uczestnicy poznają m.in. gatunki filmowe i strukturę filmu.

Przestrzeń edukacyjną tworzą nie tylko mała ojczyzna, lecz także cały kraj oraz historyczne tereny należące do II Rzeczypospolitej. We Wrocławiu znajduje się wiele biur poselskich, z którymi współpraca umożliwia zarówno edukację w Sejmiku Województwa Dolnośląskiego, jak i zwiedzanie Sejmu RP oraz spotkania z parlamentarzystami. Wyjazd do Warszawy, oprócz kontaktu z najwyższymi organami władzy ustawodawczej w państwie, pozwala na realizację treści programowych związanych z historią Warszawy, poznanie jej zabytków, muzeów i instytucji oświatowo-kulturalnych. Ta forma edukacyjna jest bardzo efektywna i atrakcyjna dla uczniów. Dzieci poszerzają swoją wiedzę i podnoszą kompetencje, które umożliwiają im udział w licznych konkursach przedmiotowych, bazujących na wiedzy wykraczającej poza program nauczania. Bycie laureatem konkursu otwiera kolejne drzwi i kolejny obszar edukacyjny, chociażby możliwość udziału w projekcie międzynarodowym „Mosty pamięci”. Wyjazd na Litwę czy Ukrainę wraz z przedstawicielami różnych grup społecznych i organizacji z Dolnego Śląska oraz władzami województwa jest nobilitujący dla młodego człowieka i nauczycieli, opiekunów konkursów. Nauczyciele, młodzież i przedstawiciele środowisk kombatanckich z Dolnego Śląska wzięli udział w edukacyjnym projekcie „150. rocznica urodzin Marszałka Józefa Piłsudskiego”. Wyjazd na Litwę był nagrodą Wojewody Dolnośląskiego Pawła Hreniaka. Ten projekt stał się punktem wyjścia do szerokiej refleksji nad polskimi losami. Uczniowie mogli spotkać się z przedstawicielami środowisk kombatanckich. Druga część projektu „Mosty pamięci” odbyła się na Ukrainie. Odwiedziliśmy miejsca związane z historią Polski: dotarliśmy aż do Krzemieńca, zapaliliśmy znicze na cmentarzu Orłąt Lwowskich na Łyczakowie, zadumaliśmy się nad miejscem kaźni polskiej inteligencji we Lwowie. Wyjazdy zaowocowały indywidualną współpracą uczniów z Towarzystwem Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich oraz kolejnymi wyprawami młodzieży na Kresy.

Projekt miejski „Edukacja w miejscach pamięci” promuje tolerancję międzykulturową oraz zdobywanie wiedzy w miejscach ważnych dla kultury i historii. W ramach realizacji polityki otwartości miasta dzieci mogą zwiedzić świątynie różnych wyznań, czyli Dzielnicę Czterech Świątyń, a przy tym korzystać z oferty zajęć i warsztatów proponowanej przez Kościoły i związki wyznaniowe. Te miejsca przyjmują dzieci i młodzież w swoich przestrzeniach, a tym samym umożliwiają im poznanie meczetu, cerkwi, synagogi, zboru od środka. Bezpośrednie uczestnictwo w zajęciach przekłada się na możliwość zadawania pytań i uzyskiwania na nie odpowiedzi. Nie-

kiedy warsztaty odbywają się w przestrzeni szkolnej. Nasza szkoła gościła edukatorów z Muzułmańskiego Centrum Kulturalno-Oświatowego. Uczniowie mieli możliwość poznania specyfiki kultury, zwyczajów, tradycji islamu, atrakcją było również oglądanie i przymierzenie regionalnych strojów oraz skosztowanie przysmaków kuchni orientalnej. Cykl lekcji uzmysłowił, że wszyscy mamy równe prawa, a odmienne tradycje wzbogacają nasze doświadczanie świata. Dał impuls do kształtowania postaw otwartości.

Drzwi naszym uczniom otworzyły również partnerskie uczelnie – Uniwersytet Wrocławski i Dolnośląska Szkoła Wyższa. Dzięki tej współpracy możemy uczestniczyć w różnego rodzaju wydarzeniach, np. konferencjach ogólnopolskich i międzynarodowych. Grupa uczniów brała udział w Ogólnopolskim VI Kongresie Mediewistów Polskich pt. „Średniowiecze – historia żywa”. W ramach kongresu zorganizowano warsztat edukacyjny z czynnym udziałem naszych uczniów i nauczycieli nt. zabaw i zabawek średniowiecznych w edukacji i terapii współczesnej. Uczniowie bardzo aktywnie brali udział w grach i zabawach, a przy okazji dowiadywali się więcej o średniowieczu. Inny przykład stanowi możliwość uczestniczenia w bardzo ciekawych wykładach w ramach Dolnośląskiej Akademii Dzieci w Dolnośląskiej Szkole Wyższej, np. na temat zagrożeń współczesnego świata. Uczniowie z naszej szkoły są zarówno uczestnikami, jak i moderatorami zajęć. Wykład prowadził młody ekspert, a słuchało go z dużym zainteresowaniem 300 uczniów z wrocławskich szkół. Bardzo ciekawa była również forma podsumowania – chętni uczniowie przeprowadzali segregację odpadów i rozwiązywali quiz. Współpraca z wyższymi uczelniami umożliwia nauczycielom „wyjście” z przestrzeni szkolnej, nawiązanie nowych kontaktów, wymianę doświadczeń z pracownikami akademickimi oraz aktywny udział w konferencjach organizowanych przez te instytucje.

Kolejną dziedzinę stanowi edukacja w zakresie prawa. W tym obszarze, dzięki współpracy z różnymi instytucjami państwowymi, poznajemy tajniki prawa, nasze przywileje i obowiązki. W te działania chętnie włączają się rodzice uczniów, związani na co dzień z zawodami prawniczymi. Podczas spotkań, oprócz zagadnień z prawa karnego, np. inscenizacji przykładowych rozpraw sądowych, przedstawiane są dzieciom przepisy regulujące ich pracę jako wolontariuszy. Uczniowie zadają wiele pytań w tym zakresie, ponieważ podejmują liczne działania i akcje na rzecz potrzebujących. Wolontariusze wchodzą w przestrzeń niedostępną w warunkach szkolnych: przenoszą się do instytucji edukujących bądź opiekujących się osobami np. ze spektrum autyzmu, z niepełnosprawnością intelektualną czy ruchową. Te spotkania uwrażliwiają na potrzeby drugiego człowieka, uczą cierpliwości, systematyczności i odpowiedzialności za drugiego, „słabszego” człowieka. Zaznajomienie się z przestrzenią domu dla bezdomnych mężczyzn czy szkoły dla dzieci niepełnosprawnych oswoja z innym wymiarem miejsca edukacji i różnorodnymi jej formami.

Na kolejną przestrzeń, w którą wchodzi młodzi wolontariusze, składają się Klub Seniora oraz Rada Osiedla. Międzypokoleniowe spotkania z osobami starszymi są okazją do integracji, sprawiają, że młodzi ludzie czują się potrzebni i doceniani. Jednocześnie seniorzy, często osoby samotne, mają możliwość kontaktu z młodzieżą, która chętnie słucha ich ciekawych opowieści z przeszłości.

Na przykładzie działań podjętych we wrocławskiej Szkole Podstawowej nr 82 przedstawiliśmy znaczenie miejsca i przestrzeni w procesie edukacji dzieci i młodzieży. Poruszane zagadnienia można postrzegać na wiele sposobów, w tym – jako przestrzeń życia i uczenia się młodego człowieka. Interpretowaliśmy proces realizacji podstawy programowej w klasach IV–VIII oraz wprowadzanie w kulturę poprzez uczestnictwo w szeroko rozumianych lekcjach poza murami placówki. Z analizy naszych działań wynika, że miejsce i przestrzeń odgrywa kluczową rolę w edukacji. Dziecko doświadcza i uczy się w nieszablonowy sposób, co wywiera na nie duży wpływ i umożliwia łatwiejsze przyswajanie treści programowych. Jednocześnie przyczynia się do kształtowania tożsamości kulturowej uczniów, rozwijania ich zainteresowań i zdolności, natomiast nauczycielowi daje możliwość bliższego kontaktu z uczniem i wychwycenia predyspozycji indywidualnych.

Bibliografia

- Copik I., *Pedagogika miejsca – kultura lokalna a kształtowanie tożsamości współczesnego człowieka*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 2013, t. 22.
- Kubiszyn M., *Miejsce, pamięć, obecność – edukacja środowiskowa*, „Scriptores” 2005, nr 29, z. 22.
- Pedagogika miejsca*, red. M. Mendel, Wrocław 2006.